

Світлана ШЕВЧЕНКО,
*учитель-методист Ніжинської гімназії №3
Ніжинської міської ради Чернігівської області,
сертифікований учитель української мови і літератури*

АНАЛІЗ ПОЕМИ ПАВЛА ТИЧИНИ «ЗОЛОТИЙ ГОМІН» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПАВЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧА СЕРДЮКА

«І проросте добром добра засів...» – саме цими словами згадують колеги й випускники історико-філологічного факультету Ніжинського педагогічного інституту імені М. В. Гоголя Павла Олександровича Сердюка. Доцент кафедри української літератури, кандидат філологічних наук, український літературний критик, літературознавець, член Національної спілки письменників України, автор понад ста п'ятдесяти критичних і науково-методичних праць (монографій, статей і посібників), багаторічний очільник літературної студії інституту, він виплекав кілька поколінь учителів української мови та літератури й учених-філологів. Серед його вихованців чимало знаних в Україні поетів, прозаїків, драматургів та журналістів. 4 березня 2026 року виповнилося сто років від дня його народження.

Життя Павла Сердюка – приклад самостійного наполегливого пошуку своєї життєвої стежини й відданості «сродній праці»: син хлібороба із села Велика Павлівка Зіньківського району Полтавської області, перед Другою світовою війною втратив матір. Закінчивши на відмінно школу, змушений був працювати в колгоспі спочатку конюхом, будівельником, а потім обліковцем, бригадиром і навчатися на заочному відділенні Гадяцького педагогічного училища, після закінчення якого вчителював у селах району, завідував початковою школою. Природжене відчуття рідного слова допомогло поєднувати педагогічну діяльність з журналістською: працював сількором районної, а згодом і республіканської преси, редактором і диктором місцевого радіомовлення. У 1960 році закінчив заочне відділення Харківського університету ім. М. Горького, друкував літературно-критичні статті й рецензії в газеті «Літературна Україна» та в журналі «Дніпро», а в 1965 році без наукового керівника захистив дисертацію про Платона

Воронька й здобув ступінь кандидата філологічних наук, працював доцентом кафедри української літератури спочатку Уманського педагогічного інституту, потім Донецького університету, а згодом, із 1968 до 1999 року, Ніжинського державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя. Основний напрям наукових досліджень Павла Олександровича Сердюка – українська література ХХ століття [1]. Корисними для сучасного вчителя (звісно, сприймати ці тексти потрібно, відкидаючи тодішні ідеологічні нашарування) є його монографії «Невичерпність пізнання» [2] та «У світлиці поезії» [3]. У них глибоко, але водночас доступно проаналізовано твори українських письменників.

У цій статті пропонуємо текст літературознавчого аналізу Павла Олександровича Сердюка, який не був опублікований. Варто зазначити, що в середині 90-х років ХХ століття загальноосвітні заклади вже мали змогу обирати навчальні програми відповідно до профілю, тож у філологічному класі ліцею при Ніжинському державному інституті ім. М. В. Гоголя працювали за навчальною програмою Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН України, яка передбачала поглиблене вивчення творів українських письменників ХХ століття, починаючи з Розстріляного Відродження й до постмодернізму (деяких текстів ми, випускники 1995 року, навіть не вивчали в інституті). Першим із них став «Золотий гомін» П.Г. Тичини – поема національного відродження України, завершальний твір збірки «Сонячні кларнети», написаний 1917 року. У читальному залі я, викладач-початківець, знайшла текст, а жодних згадок літературних критиків про твір не було, тож звернулася до своїх старших колег-наставників із кафедри української літератури, проте ніхто з них нічого не міг порадити. Пам'ятаю, як вивчала текст «Золотого гомону», визначала жанр, тему та ідею, виписувала художні образи-домінанти й тропи, формулювала запитання до бесіди, проте відчувала невпевненість перед уроком. Наступного ранку біля Гоголівського корпусу зустріла Павла Олександровича Сердюка, який, виявляється, давно чекав мене. «Зачекай, землячко (ми з ним родом із Полтавщини), – сказав привітно, витягаючи зі шкіряного портфеля рясно списаний з обох боків аркуш. – Ось тобі аналіз «Золотого гомону»». Пам'ятаю, як забракло слів, щоб висловити вдячність своєму викладачеві, який уночі аналізував для своєї колишньої студентки, а тепер уже колеги текст, як на очах забриніли сльози... Цей випадок став для мене справжньою наукою людяності, добра й педагогічної щедрості, адже вчитель передає все, що знає та вміє, своїм вихованцям і колегам, завдяки чому ланцюг пізнання стає безперервним. Це був приклад вияву педагогічної етики, дороговказ на все життя. Як найдорожчий скарб досі зберігаю той рукопис незабутнього Павла Олександровича й подаю текст аналізу та його фото.

«Золотий гомін» – це невелика лірична поема 1917 р., коли після Лютневої революції Україна визволялася, утверджувалась Українська Народна Республіка – УНР. У поемі пульсують почуття високої радості визволення, звільнення від влади імперії.

Увесь твір – виразно романтичний (тобто всі події, картини, образи – незвичайні, особливі, виняткові).

У романтичних творах – образи часто символічні, такий сам заголовок: «Золотий гомін» – це гомін великої світлої радості. Він прекрасний («золотий») і дорогий (теж «золотий»), бо це – гомін визволеного народу. Тобто «золотий гомін» – це образ відродженої України.

У цій поемі (ліричній, бо переважає не розповідь про події, а вираження почуттів) – тісно переплітаються картини реальні, дійсні й – уявні, міфічні, мовби фантастичні, домислені поетом, створені його схвильованою уявою.

Початок – реальний, картина світла й радісна:

Над Києвом – золотий гомін / І голуби, і сонце!..

Далі – картини (образи) уявно-міфічні: ніби «предки пішли по місту». Не жахаймось, бо реально це означає, що насправді пішов по місту пробуджений подих історії, пробуджені надії на визволення, віра, любов тих людей, які боролися за Україну протягом віків і полягли в боротьбі з вірою, що Україна буде, Україна житиме, ця їхня віра, цей «золотий гомін» – і нам передається.

Ще уявно: «Опромінений ласкою ... виходить Андрій Первозваний» – за переказами, це перший святий, який нібито ступив колись на Київські гори й благословив це місто. Тепер він благословляє відродження, визволення Києва і всієї України, і від його благословення – «засміялись гори, загомоніли» і «ріка мутная сповнилась сонця і блакиті».

Знов реальні й символіко-поетичні картини й образи: у небі плінуть «потужні ріки дзвону Лаври і Софії...» (уточнить, що це за собори), і чути: «Слава! З тисячі грудей».

Але з'являються уявні символи того ворожого, потворного, яке ненавидить цей «золотий гомін», це визволення України. То – «чорний птах із гнилих закутків душі», він «кряче ... над Києвом, над усією Україною – кряче...» Це кряче чорний птах імперії, що не хоче випустити Україну зі своїх пазурів.

Це гнітюче видиво доповнює реальний голос якогось ненависника-шовініста: «Відступись! Уб'ю!» І «навкруг каліки» – це не покалічені постаті людей, а покалічені думками й почуттями, тобто – духовні каліки, що ненавиділи наш «золотий гомін».

Але він, цей прекрасний і ясний, як золото, гомін – торжествує, наростає, мужніє реально – люди йдуть звідусіль, це – «дужий молодий народ».

Щоправда, тоді, у ті далекі роки, шовіністично-більшовицькі сили таки задавили наш золотий гомін волі й незалежності. Але нині він, цей, як каже поет, «Огонь Прекрасний, Одвічний Дух» – знову воскрес, і маємо дорожити ним і берегти його.

(Аналіз доповнити текстом твору).

Використана література:

1. Павло Олександрович Сердюк: біобібліографічний покажчик. Чернівці: Облполіграфвидав, 1990. 12 с.
2. Сердюк П. О. Невичерпність пізнання: літературно-критичні статті. Київ: Радянський письменник, 1989. 235 с.
3. Сердюк П. О. У світлиці поезії: статті-бесіди. Ніжин, 1996. 215 с.

